

ביטוח זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק תאגיד

כללי

ענף זכויות עובדים בפשיטות רגל הוקם ב-1975 על רקע פגיעות בעובדים רבים בעקבות קריסתם של עסקים וכניסתם להליכי פשיטת רגל ופירוק. עובדים אלה איבדו לא רק את משרותיהם ויתרת שכרם אלא גם את פיצויי הפיטורין שלהם כמתחייב מהסכמי העבודה, וגם זכויותיהם הסוציאליות נפגעו. זאת מאחר שברוב המקרים לא נותרו למעסיקיהם מקורות כספיים או נכסים למימוש כדי לממן את יתרת החוב המגיעה לעובדים ולקופות הגמל. פעילות הענף מאפשרת להפריד הפרדה מלאה בין ביצוע התשלומים לעובדים ולקופות גמל לבין מימוש נכסי המעסיקים בפשיטת רגל ובפירוק. סכומי הגמלאות צמודים לשינויים בסכום הבסיסי כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי.

ייעודו של ענף זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק תאגיד הוא לשלם באמצעות גמלאותיו לעובדים את יתרת החוב של המעסיקים בפשיטות רגל בגין שכר ופיצויי פיטורין ולשמור על רציפות הזכויות הסוציאליות בקופות הגמל. הגמלאות ממומנות באמצעות תשלומי דמי הביטוח של המעסיקים (ב-2016 בשיעור של 0.01% משכרו החדשי של העובד עד תקרת ההכנסה החייבת בדמי ביטוח, ו-0.05% מעל תקרה זו עד מקסימום הבסיס לגבייה), וגם באמצעות השתתפות הממשלה בשיעור 0.02% במסגרת שיפוי האוצר.

למרות ההתקדמות הניכרת שהושגה בתחום ההגנה על שכר וזכויותיו של העובד, נותרו כמה בעיות שעדיין לא נפתרו:

- החוק מחייב הוצאת צו פירוק/פשיטת רגל – תהליך ממושך בדרך כלל המעכב במקרים רבים את תשלום יתרת החוב לעובד.
- ההוצאות המשפטיות הכרוכות בהליכי הפירוק של המעסיק עשויות להיות גבוהות מסכום החוב שהמעסיק חייב לעובד, ולכן לעובד אין סיבה לפתוח בהליכים אלה והוא אינו יכול לממש את זכויותיו בענף זה. ב-2016, בעקבות הפחתת עלות איגרות הפירוק גדל מספר הבקשות לפירוק בגין שכר ופיצויים בסכומים נמוכים יותר.
- העובדים שצברו תקופות ותק ארוכות מקבלים ברוב המקרים את הגמלה המרבית שאינה אלא סכום חלקי לעומת החוב שהמעסיק חייב להם.

ההגדרות בחוק

- **מעסיק בפשיטת רגל או פירוק:** כל סוגי התאגידים שהוצא כנגדם צו פשיטת רגל או פירוק, ואשר העובדים או קופות הגמל לא קיבלו את המגיע להם: עובדים עצמאיים, חברות בע"מ, שותפויות, אגודות שיתופיות ועמותות.
- **עובד:** כל מי שעבד אצל מעסיק בזמן מתן צו פשיטת רגל או צו פירוק, שעדיין לא קיבל את יתרת שכרו ופיצויי הפיטורין. בהגדרה זו נכללים עובדים תושבי ישראל, תושבי חוץ ותושבי השטחים העובדים מכוח הסכם עבודה תקף.
- **קופות גמל:** כל גוף שעל-פי הוראות הסכם קיבוצי, חוזה עבודה או הסכם אחר שבין העובד למעסיק ולפי הסכמת אותו גוף, על המעסיק להעביר אליו כספים מכספיו או משכרו של העובד לשם צבירתן או הבטחתן של זכויות העובד הקשורות בעבודתו, בהפסקת עבודתו, בפרישה ממנה או בביטוחו הסוציאלי.

הגמלאות והיקף התשלומים

גמלאות לעובד

- **שכר:** סכומים שטרם שולמו לעובד תמורת עבודתו – שכר עבודה, שעות נוספות, דמי הבראה, פדיון ימי חופשה, תשלום בעד חגים וביגוד – לרבות סכום שנוכה משכרו של העובד שלא על-פי חוק ועדיין לא הועבר לתעודתו. אם השכר אינו עולה על שכר המינימום, העובד זכאי לקבל את שכר המינימום הקבוע בחוק – 4,825 ש"ח ב-2016.
  - **פיצויי פיטורין:** פיצויים שהעובד זכאי להם עד מועד הפסקת עבודתו בגין הוותק שנצבר בשנות עבודתו אצל המעסיק.
- הגמלה המרבית לעובד (לשכר ולפיצויי פיטורין) נקבעה ל-13 פעמים הסכום הבסיסי (112,424 ש"ח ב-2016).

גמלאות לקופות גמל

הגמלאות לקופת גמל נועדו להבטיח את רציפות הזכויות של העובדים, וסכומן המרבי הוא פעמיים הסכום הבסיסי (17,296 ש"ח ב-2016). ב-2016 שולמו 324.8 מיליון ש"ח לעובדים ולקופות הגמל, 84.8% מן התשלומים לעובדים שולמו כשכר ופיצויים: השכר בלבד – 12.6%, פיצויים בלבד – 2.6% (לוח 1).

לוח 1: התשלומים לעובדים ולקופות גמל והתשלום לפי סוג הגמלה כאחוז מכלל התשלומים, 2012-2016

שנה	התשלום לעובד לפי סוג הגמלה כאחוז מסך הכל			סך התשלומים (מיליוני ש"ח)		
	פיצויי פיטורין בלבד	שכר בלבד	שכר ופיצויי פיטורין סך הכל	לקופות גמל	לעובדים	סך הכל
2012	2.5	17.0	80.5	7.1	288.9	296.0
2013	3.2	15.1	81.7	14.6	281.0	295.6
2014	3.2	16.5	80.3	8.1	321.1	329.2
2015	2.3	15.8	81.9	13.8	350.6	364.4
2016	2.6	12.6	84.8	16.4	308.4	324.8

מעסיקים ועובדים

פרק הזמן מאז נותקו יחסי העובד-מעביד ועד שמשולמת הגמלה אורך לעתים קרובות כמה שנים. הפחתת סכומי איגרות הפירוק הובילה לגידול במספר תביעות לגמלאות בענף זה.

ב-2016 היו 670 מעסיקים חדשים המצויים בפשיטת רגל ובפירוק שמפרקיהם הגישו תביעות לענף. התקבלו לטיפול 7,500 תביעות חדשות – ירידה של 14.8% לעומת 2015, ואושרו 9,100 תביעות של עובדים. מספר המבוטחים שבשםם אושרו תביעות קופות גמל ב-2016 היה 4,760 – ירידה של 13.4% לעומת 2015 (לוח 2).

ביותר ממחצית תיקי המעסיקים שהתקבלו בענף בשנים 2012-2016 היו 1-5 תביעות לתיק (לוח 3). עם זאת, יש להביא בחשבון תביעות נוספות בעתיד בתיקים הללו, העשויות לשנות את התפלגות המעסיקים לפי מספר תביעות העובדים בתיקיהם.

מהתפלגות המעסיקים לפי ענף כלכלי עולה כי 35.7% היו שייכים לענף המסחר, 32.7% לשירותים ו-14.3% לבינוי (לוח 4). עובדי השירותים היוו 46.6% מכלל העובדים שתביעותיהם אושרו לעומת 52.8% – חלקם ב-2015 (לוח 5). בין 2015 ל-2016 ירד חלקם של ענפי המסחר והשירותים בקרב המעסיקים פושטי הרגל ועלה חלקם של ענפי החקלאות, התעשייה והבנייה.

לוח 2: מעסיקים חדשים בענף, תביעות עובדים חדשות ותביעות קופות גמל חדשות, 2012-2016

מבוטחים ששולם בעבורם לקופות גמל**	עובדים ששולם בעבורם לקופות גמל	תביעות חדשות של קופות גמל		תביעות חדשות של עובדים		מעסיקים חדשים	שנה
		אושרו*	התקבלו	אושרו*	התקבלו		
2,170	2,070	280	280	8,800	10,100	490	2012
4,900	3,680	370	330	8,100	10,000	570	2013
3,290	3,020	300	300	10,300	11,500	630	2014
5,500	4,120	490	500	10,500	8,800	630	2015
4,760	4,300	450	440	9,100	7,500	670	2016

* כולל אישורי תביעות שהתקבלו בשנים קודמות.
** מבוטחים בכמה קופות גמל.

לוח 3: מעסיקים חדשים בענף לפי מספר התביעות (לא כולל תביעות של קופות גמל), 2012-2016

מספר תביעות למעסיק כאחוז מסך כל המעסיקים				סך הכל מעסיקים (מספרים מוחלטים)	שנת קבלת התיק
26 ויותר	25-6	5-1	סך הכל		
14.2	30.6	55.2	100.0	490	2012
12.8	35.7	51.5	100.0	570	2013
12.6	32.6	54.8	100.0	630	2014
11.7	29.3	59.0	100.0	630	2015
7.4	23.0	69.6	100.0	670	2016

לוח 4: מעסיקים חדשים בענף פשיטות רגל לפי ענף כלכלי (אחוזים), 2012-2016*

שירותים**	תחבורה	מסחר	בינוי	תעשייה	חקלאות	אחוזים		שנה
						סך הכל	סך הכל (מספרים מוחלטים)	
34.4	4.3	31.7	12.3	15.5	1.8	100.0	490	2012
33.1	4.0	34.5	12.6	15.2	0.5	100.0	570	2013
32.6	3.6	38.8	10.9	12.4	1.6	100.0	630	2014
35.5	3.2	37.1	13.0	9.9	1.3	100.0	630	2015
32.7	3.1	35.7	14.3	12.7	1.5	100.0	670	2016

* סדרה חדשה המבוססת על-פי סיווג ענפי כלכלה 2011.
** כולל שירותים עסקיים, פיננסיים, ציבוריים ואישיים.

לוח 5: תביעות עובדים שאושרו כאחוז מסך הכל, לפי ענף כלכלי*,
2016-2012

שנה	סך הכל (מספרים מוחלטים)	אחוזים						
		סך הכל	חקלאות	תעשייה	בינוי	מסחר	תחבורה	שירותים**
2012	8,800	100.0	0.8	15.0	12.5	17.4	1.1	53.2
2013	8,100	100.0	0.5	17.8	4.5	15.9	2.5	58.8
2014	10,300	100.0	1.3	19.5	9.5	27.1	2.6	39.9
2015	10,500	100.0	0.4	8.1	5.4	32.3	0.9	52.8
2016	9,100	100.0	0.7	13.8	11.2	24.9	2.8	46.6

* סדרה חדשה המבוססת על-פי סיווג ענפי כלכלה 2011.
** כולל שירותים עסקיים, פיננסיים, ציבוריים ואישיים.

ב-2016 קיבלו את הגמלה המרבית שהם זכאים לה 330 עובדים, שהם כ-3.7% מכלל העובדים שתביעתם אושרה – שיעור הדומה ל-2015. 7.3% מהעובדים שבשמן הוגשו תביעות לקופות גמל קיבלו את הגמלה המרבית לעומת שיעור נמוך יותר של 5.4% ב-2015. יצוין כי מספרם עשוי לעלות, עקב התשלומים בעבור הפרשי הגמלאות בשנים הבאות (לוח 6).

לוח 6: עובדים וקופות גמל שקיבלו גמלאות מרביות כאחוז מסך התביעות
שאושרו, 2016-2012

שנה	עובדים שקיבלו את הגמלה המרבית		עובדים ששולמה בעבורם גמלה מרבית לקופות הגמל *	
	סך הכל	כאחוז מסך התביעות שאושרו	סך הכל	כאחוז מסך התביעות שאושרו
2012	410	4.9	300	14.6
2013	370	4.6	650	17.7
2014	380	3.7	290	9.7
2015	380	3.6	220	5.4
2016	330	3.7	310	7.3

* מוין מחדש.

גביית חובות של מעסיקים

על-פי החוק, הענף רשאי לדרוש ממפרקי המעסיקים את סכומי הגמלאות ששולמו לכל עובד בדין קדימה¹ בסכום שלא יעלה על הסכום שנקבע לפי פקודת החברות, פקודת פשיטת רגל, תקנות אגודות שיתופיות ועוד. הסכום בדין קדימה לעובד לשכר בלבד היה ב-2016 25,078 ש"ח לשכר עבודה ו-37,617 ש"ח לשכר ופיצוי פיטורין. בגמלאות ששולמו לקופות גמל אין סכומים בדין קדימה. בנוגע ליתרת החוב, הענף הוא בבחינת נושה רגיל. אם שולם לעובד הסכום המרבי (112,424 ש"ח ב-2016), הסכום שישלמו המפרקים לענף בדין קדימה יעבור לידי העובד לכיסוי חלק מהחוב שיש למפרקים כלפי העובד. במקרה זה הענף הופך לנושה רגיל מהשקל הראשון.

לפי אותו חוק, הענף לא יהיה זכאי לגבות מהמפרק את הפרשי ההצמדה ששילם לזכאי בעבור התקופה שלאחר יום מתן צו כינוס או צו הפירוק, אלא אם כן החליט המפרק לשלם ריבית, הפרשי הצמדה או שניהם יחד בגין התקופה האמורה גם ליתר הנושים. לדוגמה, אם שולמו לעובד שכר ופיצויים בסך 35 אלף ש"ח כאשר 2,000 ש"ח מתוכם הם הפרש הצמדה בגין התקופה שלאחר מתן צו כינוס או צו פירוק, הסכום הנותר – 33,000 ש"ח – מתחלק ל-13,500 ש"ח בדין קדימה ו-19,500 ש"ח חוב רגיל.

מהאמור לעיל עולה כי החוק מגביל את יכולת הענף לגבות (אם אפשר) מהמפרקים סכומים חלקיים על חשבון הגמלאות ששולמו לעובדים וקופות גמל שנשחקו עם הזמן. לוח 7 מציג את סכומי החוב בדין קדימה ומשקלם בסכומי הגמלאות ששולמו ב-2012-2016 ואת סכומי הגבייה מהמפרקים ושיעורם בסך החוב בדין קדימה באותן שנים. מן הלוח עולה, כי ענף זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק היה זכאי לקבל בדין קדימה 64.9% מסכום הגמלאות ששולמו לעובדים ולקופות גמל בשנה זו.

ב-2016 הצליח המוסד לגבות 19.3 מיליון ש"ח על חשבון תשלומי גמלאות ששולמו בעבר, המהווים 9.2% מהחוב בדין קדימה בשנה זו.

1 חובות בדין קדימה הם חובות שניתנה להם עדיפות על פני חובות אחרים – עדיפות לנושים רגילים ולא לנושים מבוטחים הוכאים למלוא כספם בתהליך פש"ר/פירוק. לפי החוקים בנושא זה יש סוגי חובות שיש להם דין קדימה והם מדורגים לפי סדר העדיפות הזה: א) שכר עבודה; ב) חובות בגין ניכוי במקור למס הכנסה; ג) חובות אחרים כגון מזונות ודמי שכירות; ד) מיסים עירוניים.

לוח 7: חוב בדין קדימה כאחוז מסך הגמלאות ששולמו לעובדים ולקופות הגמל וגבייה מהמפרקים כאחוז מסכום החוב בדין קדימה, 2012-2016

שנה	החוב בדין קדימה השוטף		גבייה ממפרקים על חשבון העבר	
	סכום (מיליוני ש"ח)	כאחוז מסה"כ הגמלאות	סכום (מיליוני ש"ח)	כאחוז מחוב בדין קדימה
2012	181.3	61.4	31.7	17.6
2013	176.1	59.6	15.3	11.8
2014	205.1	64.0	31.0	14.7
2015	232.7	64.6	35.0	14.7
2016	210.8	64.9	19.3	9.2

